

Een tekening maken (1)

Begin met een leeg oppervlak. Het hoeft geen papier of doek te zijn, maar ik vind dat het wel wit moet zijn. We noemen het wit omdat we een woord nodig hebben, maar de echte naam is niets. Zwart is de afwezigheid van licht, maar wit is de afwezigheid van herinnering, de kleur van weet niet meer.

Hoe herinneren we ons hoe we herinneren? Sinds mijn tijd op Duma Key heb ik me dat vaak afgevraagd, vaak in de kleine uurtjes van de nacht. Dan kijk ik in de afwezigheid van licht en denk ik aan afwezige vrienden. Soms denk ik in die nachtelijke uren aan de horizon. Je moet de horizon bepalen. Je moet aangeven waar het wit is. Makkelijk genoeg, zou je zeggen, maar alles wat je doet om de wereld te herscheppen is heroïsch. Tenminste, dat geloof ik nu.

Stel je een klein meisje voor, bijna nog een baby. Ze is bijna negentig jaar geleden van een wagen gevallen, met haar hoofd tegen een steen, en ze is alles vergeten. Niet alleen haar naam; alles. En opeens, op een dag, herinnert ze zich net genoeg om een potlood te nemen en het eerste onzekere teken op het wit te zetten. Ja, een horizonlijn, maar ook een opening waar de zwartheid doorheen kan komen.

Evengoed: stel je die kleine hand met dat potlood voor... aarzelend... en dan dat teken op het wit. Stel je de moed voor van die eerste poging om de wereld opnieuw op te bouwen door hem te tekenen. Ik zal altijd van dat kleine meisje houden, ondanks de hoge prijs die ik moest betalen. Ik moet wel. Ik heb geen keus.

Tekeningen zijn magie. Dat weet je.

1 Mijn andere leven

1

Ik heet Edgar Freemantle. Vroeger had ik een groot bouwbedrijf. Dat was in Minnesota, in mijn andere leven. Dat van dat andere leven heb ik van Wireman gehoord. Ik zal je over Wireman vertellen, maar laten we eerst Minnesota afwerken.

Ik moet zeggen: ik was daar een echt Amerikaans succes. Ik werkte me uit alle macht omhoog in het bedrijf waar ik mijn eerste baan had, en toen ik daar niet hoger kon komen, begon ik voor mezelf. De baas van het bedrijf waar ik wegging lachte me uit en zei dat ik binnen een jaar aan de grond zou zitten. Ik denk dat de meeste bazen dat zeggen als een jonge mannetjesputter voor zichzelf begint.

In mijn geval ging het prima. Toen de tweelingstad Minneapolis-St. Paul tot bloei kwam, kwam de Freemantle Company ook tot bloei. Toen de tijden wat moeilijker werden, heb ik de dingen nooit geforceerd. Ik ging op mijn intuïtie af, en meestal ging dat goed. Op mijn vijftigste waren Pam en ik zo'n veertig miljoen dollar waard. En tussen ons ging het ook nog goed. We hadden twee dochters, en aan het eind van onze Gouden Tijd studeerde Ilse aan het Brown College en werkte Melinda in het kader van een uitwisselingsprogramma als lerares in Frankrijk. Vlak voordat het misging, waren mijn vrouw en ik van plan haar te gaan opzoeken.

Ik kreeg een ongeluk op een bouwplaats. Het was heel eenvoudig. Als een pick-uptruck, zelfs een Dodge Ram met alle toeters en bellen, ruzie krijgt met een kraan van twaalf verdiepingen hoog,

maakt die pick-uptruck geen schijn van kans. In de rechterkant van mijn schedel kwam alleen maar een barst. De linkerkant werd zo hard tegen de deurpost van de Ram gegooid dat mijn schedel aan die kant drie fracturen opliep. Of misschien wel vijf. Mijn geheugen is beter dan het was, maar nog lang niet zo goed als het geweest is.

Wat mij met mijn hoofd was overkomen, noemen de artsen een contrecoup, en zoiets richt vaak meer schade aan dan de dreun die je in eerste instantie tegen je hoofd hebt gekregen. Mijn ribben waren gebroken. Mijn rechterheup was kapot. En hoewel ik zeventig procent van het gezichtsvermogen in mijn rechteroog behield (of nog meer, op een goede dag), raakte ik wel mijn rechterarm kwijt.

Eigenlijk had ik ook mijn leven moeten verliezen, maar dat gebeurde niet. Eigenlijk had ik in de war moeten zijn door die contrecoup, en eerst was ik dat ook, maar het ging over. Tegen die tijd was mijn vrouw weg, en voorgoed ook. We waren vijfentwintig jaar getrouwd geweest, maar je weet wat ze zeggen: zulke dingen gebeuren. Eigenlijk doet het er ook niet toe; weg is weg. En voorbij is voorbij. Soms is dat wel goed.

Als ik zeg dat ik in de war was, bedoel ik dat ik in het begin niet wist wie mensen waren – zelfs van mijn vrouw niet – en wat er gebeurd was. Ik begreep niet waarom ik zo'n pijn leed. Nu, vier jaar later, herinner ik me niet meer wat voor pijn het was. Ik weet dat ik pijn leed, en dat het verschrikkelijk was, maar in feite is dat een academische kwestie. In die tijd was het geen academische kwestie. In die tijd zat ik in de hel en wist ik niet waarom ik daar zat.

Eerst was je bang dat je doodging, en toen was je bang dat je niet doodging. Dat zegt Wireman, en hij kan het weten; hij is zelf ook in de hel geweest.

Alles deed voortdurend pijn. Ik had een constante galmende hoofdpijn; achter mijn voorhoofd was het altijd middernacht in de grootste klokkenwinkel ter wereld. Omdat mijn rechteroog kapot was, zag ik de wereld door een vlies van bloed, en ik wist nauwelijks wat de wereld was. Niets had een naam. Ik weet nog dat Pam op een dag in de kamer was – ik lag nog in het ziekenhuis – en dat ze bij mijn bed stond. Ik was woedend op haar omdat ze stond terwijl daar in de koek dat ding was waar je op kon zitten.

‘Breng de bakkes hier,’ zei ik. ‘Ga in de bakkes zitten.’

‘Wat bedoel je, Edgar?’ vroeg ze.

‘De bákkes, de snúit!’ schreeuwde ik. ‘Breng me die klotebakkes, stom kleng!’ Mijn hoofd deed gillende pijn en ze huilde. Ik had de pest aan haar omdat ze huilde. Ze had niet het recht om te huilen, want zij was niet degene die in een kooi zat en alles door een rood waas zag. Zij was niet de aap in de kooi. En toen begreep ik het. ‘Breng de smoel en in godsnaam ga síkken!’ Dichter konden mijn geklutste hersenen niet bij ‘stoel’ komen.

Ik was voortdurend kwaad. Er waren twee oudere verpleegsters die ik Droogneuk Een en Droogneuk Twee noemde, alsof het personages uit een schunnig Dr. Seuss-verhaal waren. Er was een ziekenverzorger die ik Luierruitje noemde – ik heb geen idee waarom, maar die bijnaam had ook een soort seksuele bijbetekenis. In elk geval voor mij. Toen ik sterker werd, probeerde ik mensen te slaan. Twee keer probeerde ik Pam te steken, en een van die keren lukte het me, al was het maar met een plastic mes. Evengoed kwam het haar op een paar hechtingen in haar onderarm te staan. Soms moesten ze me vastbinden.

Weet je wat ik me het duidelijkst van dat deel van mijn andere leven herinner? Een warme middag aan het eind van mijn maandenlange verblijf in een duur revalidatiecentrum; de dure airconditioning defect, ik vastgebonden in mijn bed, een soapserie op televisie, duizend rinkelende bellen in mijn hoofd, pijn die als een gloeiende pook in mijn rechterzij steekt, jeuk in mijn verdwenen rechterarm, trillingen in mijn verdwenen rechtervingers, voorlopig geen Oxycontin op komst (ik weet niet hoe lang nog, want ik heb geen besef van de tijd meer), en dan zweeft er een zuster uit het rood naar voren, een wezen dat naar de aap in de kooi komt kijken, en die zegt: ‘Bent u klaar voor een bezoek van uw vrouw?’ En ik zeg: ‘Alleen als ze een pistool heeft meegebracht om me overhoop te schieten.’

Je gelooft niet dat zulke pijn ooit weggaat, maar dat gebeurt wel. En dan brengen ze je naar huis en komt er de ellende van de revalidatie voor in de plaats. Het rood trok uit mijn gezichtsveld weg, en Kamen kwam. Een psychotherapeut die zich in hypnotherapie had gespecialiseerd, leerde me wat trucjes om de fantoompijn en -jeuk in mijn verdwenen arm te bedwingen. Dat was Kamen. En hij gaf me Reba, een van de weinige dingen die ik meenam toen ik mijn andere leven uit strompelde, naar het leven op Duma Key.

‘Dit is geen officieel goedgekeurde psychologische therapie voor woedebeheersing,’ zei Kamen, al verzong hij dat misschien om Reba aantrekkelijker voor me te maken. Hij zei tegen me dat ik haar een gehate naam moest geven, en dus noemde ik haar, hoewel ze eruitzag als Lucille Ball, naar een tante die toen ik klein was in mijn vingers kneep als ik niet al mijn worteltjes opat. En toen, minder dan twee dagen nadat ik aan haar had gedacht, vergat ik haar naam. Ik kon alleen maar jongensnamen bedenken, en die maakten me stuk voor stuk nog woedender dan ik al was: Randall, Russell, Rudolph, ja zelfs die verrekte River Phoenix.

Ik was inmiddels thuis. Pam kwam met mijn ochtendhapje binnen en ze moet de uitdrukking op mijn gezicht hebben gezien, want ik zag dat ze zich schrap zette voor een uitbarsting. Maar al was ik de naam van die pluizige rode woedepop vergeten, ik wist nog hoe ik er in deze situatie gebruik van moest maken.

‘Pam,’ zei ik, ‘ik heb vijf minuten nodig om me te beheersen. Ik kan het.’

‘Weet je zeker...’

‘Ja, haal dat bliendad hier weg en plak het aan je lipstick. Ik kan het.’

Ik wist niet of ik het kon of niet, maar het was de bedoeling dat ik dat zei. Ik kon me de naam van die verrekte pop niet herinneren, maar ik herinnerde me: *ik kan het*. Dit ene kan ik met zekerheid zeggen over dat laatste deel van mijn andere leven: ik zei steeds weer *ik kan het*, al wist ik dat ik verkloot was, dubbel verkloot. Ik was door en door verkloot.

‘Ik kan het,’ zei ik, en wie weet hoe ik keek, want ze trok zich zonder een woord te zeggen terug, het dienblad nog in haar handen, het kopje kletterend tegen het bord.

Toen ze weg was, hield ik de pop voor mijn gezicht en keek in die stomme blauwe ogen terwijl mijn duimen in dat stomme meegevendende lijf verdwenen. ‘Hoe heet je, jij kreng met je vleermuis-kop?’ schreeuwde ik tegen de pop. Het kwam geen moment bij me op dat Pam meeluisterde door de keukenintercom, samen met de zuster die we overdag in huis hadden. Maar ook als de intercom kapot was geweest, hadden ze me door de deur kunnen horen. Ik was die dag goed bij stem.

Ik schudde de pop door elkaar. De kop zwaaide wild en het synthetische *I Love Lucy*-haar vloog alle kanten op. Die blauwe car-

toonogen leken te zeggen: *Oooo, jij nare man!* Als Betty Boop in die oude tekenfilms die je soms nog op televisie kunt zien.

‘Hoe heet je, krenge? Hoe heet je, trut? Hoe heet je, goedkope hoer met vodden in je binnenste? Noem me je naam! Noem me je naam! *Noem me je naam of ik snijd je ogen uit en hak je neus af en trek je...*’

Op dat moment maakte mijn geest kortsluiting, iets wat nu, vier jaar later, nog steeds wel eens gebeurt, hier in Tamazunchale in de provincie San Luis Potosí in Mexico, waar Edgar Freemantles derde leven zich afspeelt. Een ogenblik zat ik in mijn pick-uptruck en rammelde mijn klembord op de vloer voor de passagiersstoel tegen mijn oude stalen lunchtrommel (ik zal wel niet de enige werkende miljonair in Amerika zijn geweest die een lunchtrommeltje bij zich had, maar je kon ons vast wel op de vingers van enkele handen tellen). Mijn PowerBook lag op de zitting naast me. En in de radio riep een vrouw met evangelisch vuur: *‘Hij was ROOD!’* Niet meer dan drie woorden, maar drie waren genoeg. Het was het lied over die arme vrouw die haar mooie dochter tot prostituee maakt. Het was ‘Fancy’ van Reba McEntire.

‘Reba,’ fluisterde ik, en ik drukte de pop tegen me aan. ‘Jij bent Reba. Reba-Reba-Reba. Dat zal ik nooit meer vergeten.’ Ik vergat het wel – de week daarop – maar toen maakte ik me niet kwaad. Nee. Ik hield haar tegen me aan als een kleine geliefde, deed mijn ogen dicht en stelde me de pick-uptruck voor die totaal vernield was door het ongeluk. Ik stelde me mijn stalen lunchtrommeltje voor dat tegen de stalen klem van mijn klembord ratelde, en de vrouwenstem kwam weer uit de radio, die uitbundige stem met evangelisch vuur: *‘Hij was ROOD!’*

Kamen noemde het een doorbraak. Hij was enthousiast. Mijn vrouw blijkbaar heel wat minder, en de kus die ze op mijn wang drukte was van de plichtsgetrouwe soort. Zo’n twee maanden later zei ze dat ze wilde scheiden.

2

Inmiddels was de pijn veel minder erg geworden, of misschien had mijn geest bepaalde cruciale aanpassingen ingevoerd. De hoofd-

pijn kwam nog wel opzetten, maar minder vaak en zelden met het geweld van die eerste tijd; het was tussen mijn oren niet meer altijd middernacht in de grootste klokkenwinkel ter wereld. Ik was altijd helemaal klaar voor de Vicodin om vijf uur en de Oxycontin om acht uur. Ik kwam bijna niet vooruit op mijn knalrode Canadese krukken tot ik die pillen had, maar mijn heup was weer in elkaar gezet en hij begon te genezen.

Kathi Green, de koningin van de revalidatie, kwam op maandag, woensdag en vrijdag naar huize Freemantle in Mendota Heights. Voor onze sessies mocht ik een extra Vicodin, en het geschreeuw dat ik tegen het eind uitstootte is voorgoed in het huis blijven hangen. De recreatiekamer in ons souterrain was verbouwd tot therapieruimte, compleet met een hot tub die aangepast was voor gehandicapten. Na twee maanden fysiotherapie kon ik daar 's avonds op eigen kracht naartoe om extra beoefeningen te doen en alvast aan mijn buikspieren te werken. Als ik een paar uur trainde voor ik naar bed ging, zei Kathi, kwamen er endorfinen vrij en dan kon ik beter slapen.

Tijdens een van die avondtrainingen – Edgar die de endorfinen maar niet te pakken kon krijgen – kwam de vrouw die een kwarteeuw mijn echtgenote was geweest naar beneden en zei ze dat ze wilde scheiden.

Ik hield op met wat ik aan het doen was – sit-ups – en keek haar aan. Ik zat op een vloermat. Zij stond beneden aan de trap, op behoedzame afstand. Ik had haar kunnen vragen of ze het echt meende, maar dat was niet nodig, want het licht daarbeneden was erg fel – die verrekte tl-buizen. Het lijkt me ook niet iets wat vrouwen voor de grap zeggen als hun man zes maanden eerder bijna door een ongeluk om het leven is gekomen. Ik had kunnen vragen waarom, maar dat wist ik wel. Ik kon het witte littekentje op haar arm zien, waar ik haar met het plastic ziekenhuismesje had gestoken, en dat was echt nog maar het minste. Ik bedacht dat ik nog niet zo lang geleden tegen haar had gezegd dat ze het bliedad aan haar lipstick moest plakken. Ik wilde haar vragen erover na te denken, maar toen kwam de woede terug. Wat Kamen in die tijd *ongepaste woede* noemde, kwam nogal vaak opzetten. En wat ik op dat moment voelde, was absoluut niet gepast.

Mijn shirt was uit. Mijn rechterarm eindigde tien centimeter onder de schouder. Ik vertrok mijn mond naar haar – dat was het

beste wat ik kon doen met de gezichtsspieren die ik nog had. ‘Dit is mijn manier,’ zei ik, ‘om mijn middelvinger op te steken. Ga maar weg, als je dat wilt. Ga maar weg, laf kleng.’

De eerste tranen rolden al over haar gezicht, maar ze deed haar best om te glimlachen. ‘Kreng, Edgar,’ zei ze. ‘Je bedoelt kreng.’

‘Het woord is wat ik zeg dat het is,’ zei ik, en ik ging verder met mijn sit-ups. Die zijn veel en veel moeilijker als je een arm mist. Je lichaam trekt en draait naar die kant. ‘Ik zou jóú niet in de steek hebben gelaten. Dat bedoel ik maar. Ik zou jóú niet hebben verlaten. Ik zou zijn doorgestrompeld door modder, bloed, pis en gemorst bier.’

‘Dit is anders,’ zei ze. Ze veegde niet over haar gezicht. ‘Dit is anders en dat weet je. Als ik een aanval van razernij kreeg, zou ik jou niet in tweeën kunnen breken.’

‘Ik zou er ook een hele dobber aan hebben om jou met één amp in tweeën te breken,’ zei ik. Ik deed mijn sit-ups nu sneller.

‘Je hebt me met een mes gestoken.’ Alsof het daar om ging. Daar ging het niet om en dat wist zij net zo goed als ik.

‘Een plastic bes was het, en ik was half gek, en het worden je laatste woorden op je bedsterf: “Eddie slak me met een plastic bes, vaarwel, wrede wereld.”’

‘Je hebt me gewurgd,’ zei ze met een stem die ik nauwelijks kon horen.

Ik hield op met de sit-ups en staaarde haar aan. De klokkenwinkel kwam weer opzetten in mijn hoofd; bong-a-beng, weg jij kreng. ‘Wat zei je nou? Ik jou wurgen? Ik heb je nooit gewurgd!’

‘Ik weet niet of je het je kunt herinneren, maar je deed het wel. En je bent niet meer dezelfde.’

‘O, hou op,’ zei ik. ‘Bewaar dat New Age-gezeik maar voor je... voor de man... je...’ Ik wist het woord en ik kon de man voor me zien, maar ik kon er niet op komen. ‘Voor die kale lul die je in zijn praktijk opzoekt.’

‘Mijn therapeut,’ zei ze, en natuurlijk maakte dat me nog kwaader: zij had het woord en ik niet. Want haar hersenen waren niet geklutst.

‘Als je een scheiding wilt, kun je een scheiding krijgen. Gooi alles maar weg. Maar doe de alligator dan ergens anders. Ga weg.’

Ze ging de trap op en deed de deur dicht zonder achterom te kijken. En pas toen ze weg was, besefte ik wat ik had willen zeg-

gen: krokodillentranen. Huil je krokodillentranen maar ergens anders.

Nou ja. Het leek er in ieder geval genoeg op om het te kunnen snappen. Dat zegt Wireman. En uiteindelijk was ik degene die wegging.

3

Afgezien van Pam heb ik in mijn andere leven geen partner of compagnon gehad. Edgar Freemantles Vier Regels voor Succes (maak gerust aantekeningen) waren: nooit meer lenen dan honderdmaal je IQ, nooit lenen van een man die je meteen al bij je voornaam noemt, nooit drinken voordat de zon ondergaat, en *nóóit* een partner nemen die je niet naakt op een waterbed zou willen omhelzen.

Ik had wel een boekhouder die ik vertrouwde, Tom Riley, en hij hielp me de weinige dingen die ik nodig had uit het huis in Mendota Heights naar ons buitenhuisje aan Lake Phalen te brengen, een afstand van dertig kilometer. Tom, die twee keer gescheiden was, mopperde het hele eind op me. 'In zo'n situatie geef je het huis niet op,' zei hij. 'Pas als de rechter je eruit schopt. Het is net zoiets als vrijwillig een uitwedstrijd in plaats van een thuiswedstrijd spelen. Je geeft een voordeel op.'

Dat voordeel interesseerde me niet; ik wilde alleen dat hij op de weg lette. Elke keer dat een tegenligger een beetje te dicht bij de middenstreep kwam, ging er een huivering door me heen. Soms verstijfde ik en trapte ik op de onzichtbare passagiersrem. Zelf weer achter het stuur? Nou, het woord 'nooit' leek me wel op zijn plaats. Natuurlijk houdt God van verrassingen. Dat zegt Wireman.

Kathi Green, de koningin van de revalidatie, had niet meer dan één scheiding achter de rug, maar zij en Tom zaten op dezelfde golflengte. Ze zat met gekruiste benen in haar tricoot op de veranda aan het meer en keek me, terwijl ze mijn voeten vasthield, met grimmige verontwaardiging aan.

'Hier zit je dan, op de stoep van Hotel de Dood en met een arm minder, en zij wil ermee kappen. Omdat je haar met een plastic ziekenhuismes hebt gestoken toen je amper nog je eigen naam wist? Pleur nou toch gauw op. Weet ze dan niet dat zulke dingen na zo'n

trauma héél veel voorkomen: stemmingswisseling en verlies van kortetermijngeheugen?’

‘Ze weet dat ze bang voor me is,’ zei ik.

‘O ja? Nou, luister goed naar mammié, jongen: als je een goede advocaat neemt, kun je haar laten boeten voor haar slappe gedrag.’ Er was wat haar uit haar paardenstaart ontsnapt en ze blies het van haar voorhoofd weg. ‘Ze móét ervoor boeten. Luister naar me, Edgar: *niets van dit alles is jouw schuld.*’

‘Ze zegt dat ik haar wilde wurgen.’

‘Gesteld dat het zo is, dan moet het heel schokkend zijn geweest om gewurgd te worden door een eenarmige invalide. Kom op, Ed-die, laat haar boeten. Ik weet dat ik mijn boekje nu te buiten ga, maar dat kan me niet schelen. Ze zou dit niet moeten doen.’

‘Ik denk dat er meer achter zit dan dat wurgen en dat van dat plastic mesje.’

‘Wat dan?’

‘Dat kan ik me niet herinneren.’

‘Wat zegt zij?’

‘Ze zegt het niet.’ Maar Pam en ik waren heel lang samen geweest, en al was de liefde uitgemond in een delta van passieve tolerantie, ik meende haar nog goed genoeg te kennen om te weten dat er echt wel iets anders was geweest. Er was nog stééds iets anders, en daar wilde ze van weg.

4

Niet lang nadat ik mijn intrek in het huisje aan Lake Phalen had genomen, kwamen de meisjes me opzoeken – de jonge vrouwen. Ze brachten een picknickmand mee en we zaten op de naar den-nenhout ruikende veranda aan het meer, keken uit over het water en aten sandwiches. Het was inmiddels al september en het mees-te drijvende speelgoed was opgeborgen tot volgend jaar. Er zat ook een fles wijn in de mand, maar ik dronk daar niet veel van. Omdat ik al die pijnstillers slikte, kreeg de alcohol me gauw te pakken; één enkel glas kon een lallende dronkenman van me maken. De meisjes – de *jonge vrouwen* – dronken samen de rest op, en ze werden er wat lossier van. Melinda, voor de tweede keer uit Frank-

rijk overgekomen sinds mijn onfortuinlijke verschil van mening met die kraan, en daar helemaal niet blij om, vroeg me of alle volwassenen van in de vijftig die vervelende regressieve intermezzo's hadden; was dat ook haar voorland? Ilse, de jongste, hilde, leunde tegen me aan en vroeg waarom het niet kon zijn als vroeger, waarom konden wij – ze bedoelde haar moeder en mij – niet meer zijn zoals we vroeger waren? Lin zei dat dit niet het juiste moment was voor Illy's gepatenteerde baby-act, en Illy stak haar middelvinger naar haar op. Ik lachte. Ik kon het niet helpen. Toen lachten we alle drie.

Lins slechte humeur en Ilses tranen waren niet bepaald prettig, maar ze waren tenminste wel eerlijk, en die reacties waren voor mij net zo vertrouwd als de moedervlek op Ilses kin of de vage verticale fronslijn tussen Lins ogen, die mettertijd net zo'n diepe groef zou worden als bij haar moeder.

Linnie wilde weten wat ik ging doen. Ik zei dat ik dat niet wist. Ik dacht er serieus over om een eind aan mijn leven te maken, maar ik wist dat als ik het deed het absoluut op een ongeluk moest lijken. Ik wilde niet dat deze twee, die net hun eigen bestaan aan het opbouwen waren, met schuldgevoelens over de zelfmoord van hun vader door het leven moesten gaan. En ik wilde ook geen schuldgevoel achterlaten bij de vrouw met wie ik ooit een milkshake in bed had gedeeld, wij beiden naakt en lachend en luisterend naar de Plastic Ono Band op de stereo.

Nadat ze de kans hadden gehad om zich af te reageren – na een *volledige en complete uitwisseling van gevoelens*, zou Kamen zeggen – kwamen de gemoederen tot bedaren. Ik weet nog dat de rest van de middag best gezellig was. We keken naar oude fotoalbums die Ilse in een la had gevonden en haalden oude herinneringen op. Ik denk dat we zelfs een paar keer lachten, maar ik kan niet op alle herinneringen aan mijn andere leven vertrouwen. Wireman zegt dat we allemaal vals spelen als het op het verleden aankomt.

Ilse wilde dat we ergens gingen eten, maar Lin had een afspraak met iemand in de bibliotheek voordat die dichtging, en ik zei dat ik sowieso geen zin had om ergens heen te strompelen; ik zou nog een paar hoofdstukken van de nieuwste John Sandford lezen en dan ging ik naar bed. Ze kusten me – allemaal weer vrienden – en gingen weg.

Twee minuten later was Ilse terug. 'Ik heb tegen Linnie gezegd

dat ik mijn sleutels was vergeten,' zei ze.

'Dat is dus niet zo,' zei ik.

'Nee. Papa, heb je mama ooit pijn gedaan? Ik bedoel, nu? Met opzet?'

Ik schudde mijn hoofd, maar daar nam ze geen genoegen mee. Dat kon ik zien aan haar houding, aan haar ogen. 'Nee,' zei ik. 'Nooit. Ik zou...'

'Wat zou je, papa?'

'Ik wilde zeggen dat ik nog liever mijn eigen arm zou afhakken, maar dat leek me opeens geen goed idee. Ik zou het nooit doen, Illy. Laten we het daarop houden.'

'Waarom is ze dan nog bang voor je?'

'Ik denk... omdat ik verminkt ben.'

Ze wierp zich zo onstuimig in mijn armen dat het niet veel scheelde of we vielen allebei op de bank. 'O, papa, ik vind het zo erg. Het is allemaal zo *klote*.'

Ik streefde haar haar een beetje. 'Dat weet ik, maar vergeet niet: erger dan dit kan het niet worden.' Dat was niet waar, maar als ik voorzichtig was, zou Ilse nooit weten dat het een regelrechte leugen was.

Op het garagepad werd getoeterd.

'Ga maar,' zei ik, en ik kustte haar natte wang. 'Je zus is ongeduldig.'

Ze trok haar neus op. 'Zoals gewoonlijk. Je neemt toch niet te veel pijnstillers, hè?'

'Nee.'

'Bel me als je me nodig hebt, papa. Dan neem ik het eerste het beste vliegtuig.'

Dat zou ze doen ook. Het was precies de reden waarom ik niet zou bellen.

'Reken maar.' Ik drukte een kus op haar wang. 'Geef die aan je zus door.'

Ze knikte en ging weg. Ik liet me op de bank zakken en deed mijn ogen dicht. Achter die ogen galmden de klokken. Ze galmden en galmden.

Mijn volgende bezoeker was Kamen, de psychotherapeut die me Reba had gegeven. Ik had hem niet uitgenodigd; dit bezoek had ik aan mijn revalidatiekoningin te danken.

Hoewel hij niet ouder dan veertig kan zijn geweest, liep Kamen als een veel oudere man en piepte hij zelfs een beetje als hij ging zitten. Hij keek door dikke brillenglazen en over een enorme peer van een buik de wereld in. Hij was erg lang en erg zwart, met trekken zo grof dat ze onecht leken. Die grote starende oogballen, dat boegbeeld van een neus en die totemlippen boezemden ontzag in. Xander Kamen zag eruit als een lagere god in een pak van Men's Warehouse. Hij zag er ook uit als een goede kandidaat voor een hartaanval of beroerte voor zijn vijftigste verjaardag.

Hij wilde niets drinken en zei dat hij niet kon blijven, maar alsof hij dat meteen wilde tegenspreken, legde hij zijn koffertje naast zich op de bank. Hij liet zich met zijn hele lichaam naast de armleuning van de bank zakken (steeds dieper – ik vreesde voor de springveren van het ding), keek me aan en piepte welwillend.

‘Wat voert je hierheen?’ vroeg ik hem.

‘O, Kathi zegt dat je van plan bent je van kant te maken,’ zei hij. Die toon zou hij ook hebben gebruikt om te zeggen *Kathi zegt dat je een tuinfeest geeft en dat je lekkere zoutjes hebt ingeslagen*. ‘Zit daar enige waarheid in?’

Ik deed mijn mond open en weer dicht. Ooit, toen ik tien was en opgroeide in Eau Claire, haalde ik een stripalbum uit zo'n draaimolen in een winkel, stak hem in mijn spijkerbroek en liet mijn t-shirt eroverheen vallen. Toen ik de deur uit slenterde en me heel slim voelde, greep een verkoopster mijn arm vast. Met haar andere hand tilde ze mijn shirt op, zodat mijn onrechtmatig verkregen schat in zicht kwam. ‘Hoe is dát daar gekomen?’ vroeg ze me. In de veertig jaar daarna had ik nooit meer zo totaal verlegen gezeten om een antwoord op een simpele vraag.

Ten slotte – lang nadat zo'n reactie enig gewicht kon hebben – zei ik: ‘Dat is belachelijk. Ik weet niet hoe ze daarbij komt.’

‘Nee?’

‘Nee. Wil je echt geen cola?’

‘Dank je, deze keer niet.’

Ik stond op en pakte een cola uit de koelkast in de keuken. Ik

stak het flesje stevig tussen de stomp van mijn arm en mijn borst – mogelijk maar pijnlijk, ik weet niet wat je in films hebt gezien, maar gebroken ribben blijven nog lang pijn doen – en draaide met mijn linkerhand de dop los. Ik ben linkshandig. Daar heb je weer geluk mee, *muchacho*, zoals Wireman zegt.

‘Het verbaast me trouwens dat je haar serieus neemt,’ zei ik toen ik weer binnenkwam. ‘Kathi is een fantastische fysiotherapeute, maar psycholoog is ze niet.’ Ik wachtte even voor ik ging zitten. ‘En jij trouwens ook niet. Formeel niet.’

Kamen hield een hand achter zijn oor, dat ongeveer zo groot leek als een bureaula. ‘Hoor ik daar... een ratelend geluid? Ik geloof van wel!’

‘Waar heb je het over?’

‘Over dat charmante middeleeuwse geluid dat iemands persoonlijke slotbrug maakt als hij wordt opgehaald.’ Hij wilde ironisch knipogen, maar met zo’n groot gezicht was ironie onmogelijk; iets anders dan ‘grotesk’ zat er niet in. Evengoed begreep ik wat hij bedoelde. ‘Wat Kathi Green betreft, heb je gelijk. Wat weet zij ervan? Zij werkt alleen maar met mensen die aan beide benen verlamd zijn, of verlamd tot de nek, of mensen die door een ongeluk een ledemaat missen, zoals jij, en mensen die van traumatisch hoofdletsel herstellen – ook zoals jij. Kathi Green doet dat werk al vijftien jaar en heeft duizend verminkte patiënten zien beseffen dat niet één seconde van de tijd ooit kan worden teruggehaald. Hoe zou zij in godsnaam de symptomen van presuïcidale depressie kunnen herkennen?’

Ik ging in de bultige stoel tegenover de bank zitten en keek hem dof aan. Hij vormde een probleem. En Kathi Green des te meer.

Hij boog zich naar voren, al kwam hij met zijn omvang niet verder dan een paar centimeter. ‘Je moet wachten,’ zei hij.

Ik keek hem met grote ogen aan.

Hij knikte. ‘Je bent verbaasd. Ja. Ik ben geen christen, laat staan katholiek, en ik sta dan ook volkomen onbevungen tegenover zelfmoord. Aan de andere kant geloof ik in verantwoordelijkheden, en ik weet dat jij daar ook in gelooft, en ik zal je dit vertellen: als je nu zelfmoord pleegt... of zelfs over zes maanden... zullen je vrouw en dochters het weten. Hoe handig je het ook doet, ze zullen het weten.’

‘Ik ben niet...’

Hij stak zijn hand op. ‘En de maatschappij waar je je levensverzekering hebt – ongetwijfeld een heel groot bedrag – zal het ook weten. Misschien kunnen ze het niet bewijzen, maar ze zullen heel, heel erg hun best doen. De geruchten die ze in omloop brengen, zullen je dochters treffen, hoe goed gepantserd ze in jouw ogen ook tegen zulke dingen zijn.’

Melinda was goed gepantserd. Ilse daarentegen was een ander verhaal. Als Melinda kwaad op haar was, noemde ze Illy een geval van ontwikkelingsachterstand, maar volgens mij was dat niet waar. Volgens mij was Illy gewoon gevoelig.

‘En uiteindelijk kunnen ze het misschien bewijzen.’ Kamen haalde zijn enorme schouders op. ‘Je weet dat er dan een flinke bres in je nalatenschap wordt geslagen. Ik wil er niet eens naar raden hoeveel dat zou zijn, maar het zou wel eens een groot deel kunnen zijn van wat je in je leven hebt opgebouwd.’

Ik dacht niet aan het geld. Ik dacht aan rondsnuffelende verzekeringsdetectives die zich verdiepten in wat ik in scène had gezet. En opeens schoot ik in de lach.

Kamen zat met zijn kolossale donkere handen op zijn deurstopknieën en keek me met een klein *ik-heb-alles-al-meegemaakt*-glimlachje aan. Alleen was op zijn gezicht nooit iets klein. Hij wachtte tot ik klaar was met lachen en vroeg me toen wat er zo grappig was.

‘Je zegt tegen me dat ik te rijk ben om zelfmoord te plegen,’ zei ik.

‘Ik zeg tegen je dat je het tijd moet gunnen. Meer niet. Ik ga je ook een voorstel doen dat in strijd is met veel van mijn eigen ervaring. Maar ik heb in jouw geval een sterk voorgevoel. Daarom heb ik je ook die pop gegeven. Ik stel voor dat je het geografisch aanpakt.’

‘Hè?’

‘Die methode wordt vaak geprobeerd door mensen in een laat stadium van alcoholisme. Ze hopen dat ze op een andere locatie een nieuwe start kunnen maken. Dat ze daar van hun verslaving afkomen.’

Er ging iets door me heen. Ik wil niet zeggen dat het hoop was, maar het was iets.

‘Het werkt bijna nooit,’ zei Kamen. ‘De oude rotten van de AA, die overal een antwoord op hebben – dat is hun vloek en tegelijk

hun zegen, al beseffen ze dat meestal niet – zeggen: “Als je in Boston een kloodzak in een vliegtuig zet, stapt er in Seattle een kloodzak uit.”

‘En wat betekent dat voor mij?’ vroeg ik.

‘Het betekent voor jou dat je hier in een voorstad van St. Paul zit. Ik stel voor dat je hier ver vandaan gaat. Gezien je financiële omstandigheden en je huwelijkse staat verkeer je daarvoor in een unieke positie.’

‘Hoe lang?’

‘Minstens een jaar.’ Hij keek me ondoorgroendelijk aan. Zijn grote gezicht was gemaakt voor zo’n uitdrukking; als dat gezicht op de tombe van koning Toetanchamon geëst had gestaan, zou zelfs Howard Carter zich misschien nog eens achter de oren hebben gekrabd. ‘En als je aan het eind van dat jaar iets doet, Edgar, in godsnaam – nee, in naam van je dochters – zorg dan dat het er goed uitziet.’

Hij was bijna in de oude bank verdwenen en deed nu pogingen om overeind te komen. Ik kwam naar voren om hem te helpen, maar dat wilde hij niet. Ten slotte stond hij overeind, harder piepend dan ooit, en pakte zijn tas. Hij keek vanaf zijn volle lengte van een meter vijfennegentig op me neer. Die starende oogballen van hem, met hun gelige hoornvliezen, leken nog groter door de dikke brillenglazen.

‘Edgar, is er iets waar je plezier aan beleeft?’

Ik dacht oppervlakkig (liever niet te diep) over die vraag na en zei toen: ‘Vroeger mocht ik graag een beetje tekenen.’ Het was wel wat meer dan een beetje tekenen geweest, maar het was lang geleden. Sindsdien waren er dingen tussen gekomen. Een huwelijk, een carrière. Die waren nu allebei weg of bijna weg.

‘Wanneer?’

‘Als tiener.’

Ik dacht erover hem te vertellen dat ik ooit van de kunstacademie had gedroomd – zelfs wel eens een boek met reproducties had gekocht als ik daar het geld voor had – maar deed dat niet. In de afgelopen dertig jaar had mijn bijdrage aan de wereld van de kunst er zo ongeveer uit bestaan dat ik wat zat te krabbelen als ik aan het telefoneren was. Het was misschien wel tien jaar geleden dat ik het soort kunstboek kocht dat je op een salontafel kunt leggen om indruk op je vrienden te maken.

‘En daarna?’

Ik dacht erover om te liegen – ik wilde geen volslagen gefixeerde werkezel lijken – maar hield me aan de waarheid. Eenarmige mannen moeten zo veel mogelijk de waarheid spreken. Dat zegt Wireman niet; dat zeg ik. ‘Nee.’

‘Begin er weer aan,’ zei Kamen. ‘Je hebt omheiningen nodig.’

‘Omheiningen,’ zei ik met een vragend gezicht.

‘Ja, Edgar.’ Hij keek verbaasd en een beetje teleurgesteld, alsof ik een heel eenvoudig idee niet kon begrijpen. ‘Omheiningen tegen de duisternis.’

6

Ongeveer een week later kwam Tom Riley me weer opzoeken. De bladeren veranderden al van kleur en ik herinner me dat de verkopers al Halloweenposters ophingen in de Wal-Mart waar ik mijn eerste schetsboeken kocht sinds... nou, misschien wel sinds de middelbare school.

Ik herinner me van dat bezoek vooral dat Tom zich blijkbaar helemaal niet op zijn gemak voelde.

Ik bood hem een biertje aan en hij zei ja. Toen ik uit de keuken terugkwam, keek hij naar een pentekening die ik had gemaakt: drie palmen, afstekend tegen een enorme watervlakte, met nog net een stukje van een door schermen omgeven veranda links op de voorgrond. ‘Dat is vrij goed,’ zei hij. ‘Heb jij dit gemaakt?’

‘Nee, de kabouterpjes,’ zei ik. ‘Die komen ’s nachts. Ze lappen mijn schoenen en maken wel eens een tekening.’

Hij lachte te hard en legde de tekening neer. ‘Het lijkt niet erg op Minnesota, schat,’ zei hij met een Zweeds accent.

‘Ik heb het uit een boek overgetekend,’ zei ik. Eigenlijk had ik een foto uit een makelaarsbrochure gebruikt. Die veranda was de zogeheten ‘Florida-kamer’ van Salmon Point, het huis dat ik net voor een jaar had gehuurd. Ik was nooit in Florida geweest, zelfs niet op vakantie, maar die foto had iets diep in me getroffen en voor het eerst na het ongeluk had ik een goed voor gevoel. Het stelde niet veel voor, maar het was er. ‘Wat kan ik voor je doen, Tom? Als het over de zaak gaat...’